

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Емилия Хинкова Евгениева

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност **‘доцент’**
в **Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

по област на висше образование 1. Педагогически науки,

професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика – логопедия)

В конкурса за ‘доцент’, обявен в ДВ, бр. 50 от 15.06.2018г. и в интернет-страница на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ за нуждите на катедра „Специална педагогика и логопедия“ към Факултета по науки за образованието и изкуствата участва единствен кандидат: гл. ас. д-р Катерина Щерева

1. Общо представяне на получените материали

Представеният от гл. ас. д-р Катерина Щерева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ. Приложени са достатъчно научни труда, които са разработени след придобиване на ОНС „доктор“.

2. Кратки биографични данни на кандидата

В представената информация за образованието и професионалното развитие на кандидатката правят впечатление курсовете, чрез които е придобила допълнителна компетентност и умения в контекста на проучваните проблеми и проведени изследвания. Периодът, който искам да отбележа, е 2006-2012. През него тя е взела курсове, които касаят работата с различни видове нарушения, използването на разнообразни методики за терапия и въздействие, както и консултиране на различни възрастови групи. Това дава основание да смятам, че представената за становище продукция е личностно мотивирана и професионално развита във времето до настоящия конкурс.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Учебно-педагогическата дейност на кандидата в системата на висшето образование започва през 2006 година, откогато д-р Катерина Щерева е хоноруван асистент в катедрата по Специална педагогика и логопедия. До назначаването ѝ за главен асистент, курсовете, които

води, са в сферата на научните ѝ интереси и дисертационното ѝ изследване. От 2012 година аудиторната ѝ заетост се разширява и се прибавят задачи, свързани с разработване на курсове. Един от тях е в магистърската програма по Специална педагогика – Основи на логопедията. Курсът е разработен и утвърден за нуждите на предстоящата акредитация на дистанционна форма на обучение в посочената магистърска програма.

Периодът от назначаването ѝ за главен асистент е свързан и с участия в научни и теоретично-практически национални и международни проекти. Позициите, които заема в тях са: член на екип, учител, експерт. Тази ѝ професионална реализация, отнесена към профила на конкурса за доцент в катедрата по Специална педагогика и логопедия, доказва и разширява нейната компетентност в научната и практическа сфера на логопедията.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

Важна част от цялостното научно-практическо творчество на кандидатката е монографията „Четенето и свързаните фактори“, 2018 г. В предговора си проф. Енчо Герганов я определя като „фундаментален труд за многоаспектната същност на процеса на четене“. Монографията е структурирана в три глави: Феноменология на четенето, Декодиране и разбиране при четене, Ритъм, слухова и прозодична преработка при четенето. Във всяка от главите има изследване на посочения, проучен и анализиран проблем. Това дава основание да считам, че научно-теоретичните интереси са устойчиви и развиващи се във времето.

Предприемането на изследване на факторите, които влияят върху процеса на четене, е само по себе си предизвикателство. Още повече, че днес процесите на четене са в значително по-различна парадигма от края на миналия век. Причините се крият в множество глобални промени. На първо място е необходимостта от постигане на образование за всички. В международен план степента на неграмотност е все още в огромни размери. Това, само по себе си, не би било проблем, ако в ерата на информационните технологии и напредването на изкуствения интелект, неграмотността не е сериозна предпоставка за социална изолация. Затова още от средата на миналия век се заговори за функционална грамотност и се започна усилено търсене на възможности за справяне с този проблем. Следваща предпоставка за възникване на проблеми с формирането на умения за четене е навлизането на достъпна аудиовизуална информация в ежедневието чрез средствата на информационните технологии. Лесното достигане до информация, довежда до намаляване на мотивацията за усвояване на четенето на значителни части от населението, дори в страните с висок стандарт на живот. В

този смисъл съвременното проучване на феноменологията на четенето, е важна част от изследванията на д-р Щерева.

Монографията „Четенето и свързаните фактори“ е структурирана по модела на функционирането на писмения текст – четене, слушане, разбиране.

В първа глава на рецензираната монография се прави опит за описание на по-широка картина на феномена – звук, фонология, писмен знак, модели на четенето. Наблюдаваните школи и теоретично-практически постановки са разнообразни. Проблемът се разглежда както от гледна точка на спецификата на езика, така и с неврофизиологичните и психологични процеси. Представени са различни модели на четене и подходи за постигане на четивна компетентност. Главата е информативна и дава основание за разсъждения по темата.

Втора глава е посветена на декодирането и разбирането при четене. Кандидатката съсредоточава вниманието си върху факторите и ги проверява в собствено изследване. Представените данни дават основание да се мисли, че има отправна точка, спрямо която да се планират и развиват техники за подкрепа и корекция на способността и уменията за четене на децата в базисна възраст - 4-7 годишните.

Трета глава представя слуховото преработване, ритмичната организация на четенето. Проблемът е важен, дори само с това, че в системата на оценяване на уменията за четене и писане не са диференцирани и описани критерии за това. Търсената характеристика на процеса на четене в тази посока е важно за процеса на обучение и формиране на четивната компетентност на децата. Изследваните фактори на способността на слуховото преработване и ритмичността на четене са значими и биха могли да се интерпретират в по-широк план на практическо приложение.

В процеса на разработване на изследванията в рецензираната монография, те поетапно са представяни на национални и международни форуми. Направени са и публикации в научната периодиката. Това дава основание да се оцени способността на кандидатката стратегически да популяризира изследователските си идеи, както и да ги постави на вниманието на другите изследователи за обсъждане. Информацията за тази взаимовръзка е добре представена както в списъка с публикациите, така и в представените от кандидатката приноси.

Значителна част от продукцията на д-р Щерева е свързана с разработването на практически инструменти за формиране на езикови и четивни компетентности на децата в изследваната възраст. В настоящото становище ще обърна внимание на разработените софтуери за обучение в езикови и математически компетентности на децата. Прави впечатление, че отчетените теоретични и аналитични характеристики на процеса на формиране на езикови и четивни компетентности са интегрирани в съдържанието на софтуера. Постигната е необходимата научно-практическа симбиоза. Още повече, че е направен опит за решаване на проблеми в четенето чрез и със средствата на дигиталната грамотност. Взаимодействие, което предстои да бъде разглеждано и разработвано.

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

Представената научно-практическа продукция на кандидатката може да се обособи в три групи приноси - научни, научно-практически и практически.

Научните приноси са свързани с проучване, систематизиране и анализиране на базисни характеристики на процесите на езиковото развитие и в частност формирането на уменията за четене. Структуриран е подход за анализ на същностни фактори, свързани с процеса на четене. Структуриран, проучен и анализиран е процесът на четене на български деца.

Научно-практическите са свързани с разработване на собствени инструменти за диагностика като са отчетени основни характеристики на езика в неговата фонетична и графична система.

Практическите приноси са свързани със създаване на собствена система от дидактични материали, в това число и софтуери, в които са интегрирани основни изводи от направените собствени изследвания.

Както беше посочено и по-горе в становището, темата за намиране на съвременни фактори, които влияят върху формирането на умения за четене, е сложна и е силно повлияна от актуалното състояние на развитие на обществените системи. В този смисъл непрекъснатото проследяване на феномена е важна задача. Представените изследвания и резултати от тях от д-р Катерина Щерева се вписват успешно в този процес. Откриват и поставят задачи за следващи научни проучвания.

Доказателство за това са представените данни в справката за цитирания от български и чужди автори. Прави впечатление, че цитиранията препотвърждават представените от кандидатката собствени приноси, което свидетелства за устойчивост на научните интереси и умение за тяхното интерпретиране и оценка. Справката е достатъчно подробна и дава основание да преценим, че цитиранията са задълбочени и следват иновативния научен подход на д-р Щерева.

4. Критични забележки и препоръки

Отчитайки значимостта на представените за становище материали, бих искала да направя няколко препоръки и критични бележки, чрез които се надявам да подкрепя и способствам за качеството на следващите научно-практически идеи на кандидатката.

Препоръките са по отношение на:

1. Разработването на съвременни инструменти за проучване и анализ на езиковото развитие и в частност на четивната компетентност. При планирането на подобни изследвания би следвало да се обърне внимание на някои особености на съвременното състояние на средата в нейната мултикултурна специфика, дигитална реализация и аудиовизуална достъпност на информацията.

2. Устната компетентност на децата, върху която се наслажда писмената, е динамична и повлияна от множество социални фактори. Това налага при планиране и реализиране на следващи експерименти да се търси представителност на извадката. Ако това е трудно за постигане, то тогава е добре при анализа на данните, да се уговорят ограничения от този характер.

3. Процесът на четене се реализира в условията на определена учебна среда. Това предполага и анализ на наблюдаваните проблеми и фактори спрямо контекста на учебното съдържание и методиката на обучение.

Когато става дума за сравнителни изследвания е добре да се правят уговорки и в тази посока. Различните образователни системи по различен начин интерпретират наблюдаваните фактори, което естествено се отразява и на резултатите.

Оценявайки качеството на работа ще направя няколко критични бележки.

1. Балансът на използваната литература по отношение на български и чужди автори може да бъде подобрен, тъй като претенцията на изследванията и оценка на факторите касае българските деца.

2. Използваните източници не са добре балансирани от гледна точка на време на публикуване. В последните години се направиха значителни изследвания в областта на фонетиката и фонологията. Проблемите с четенето на електронни носители и в интернет също е предмет на активно изследване. Още повече, че кандидатката има разработени софтуери.

3. При оформянето на текста на публикациите е добре да се зачитат авторството на читателя и да се ограничава наличието на маркирани текстове чрез болт, курсив или подчертаване. Дизайнът на текста е важен фактор при четене.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В работите на кандидатката има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни издателства. Теоретичните разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на д-р Щерева е несъмнена.

Постигнатите от д-р Щерева резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на специфичните изисквания на Факултета по науки за образованието и изкуствата при Софийски университет „Св. Климент Охридски“

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Факултет по науки за образованието и изкуствата за избор на гл. ас. д-р Катерина Щерева на академичната длъжност „доцент“ в СУ „Св. Климент Охридски“ по професионално направление 1. Педагогически науки, 1.2. Педагогика (Специална педагогика и логопедия)

10 декември 2018 г.

Рецензент:

Доц. д-р Емилия Евгениева.